

LASTENSUOJELUN PERHEHOITO

Mirjam Araneva

Copyright © 2018 Alma Talent Oy ja Mirjam Araneva
Yhteistyössä Lakimiesliiton Kustannus

ISBN 978-952-14-3211-8

ISBN 978-952-14-3212-5 (verkkokirja)

Kansi: Timo Martikainen

Kannen kuva: Mari Terkoma

Taitto: Marja-Leena Saari

BALTO print

Liettua 2018

Anna palautetta kirjasta: protoimitus@almamedia.fi

Esipuhe

Aloitin urani lastensuojelun lakimiehenä parikymmentä vuotta siten järjestössä, jossa oli pitkät perinteet perhehoidon palvelun tuottamisessa. Pikkuhiljaa aloin kiinnittää huomiota siihen, että perhehoitoa ei toteutettu kaikilta osin lain mukaisesti. Kiinnostukseni heräsi. Aloin kysymysten ja keskusteluiden avulla aktiivisesti selvittää perhehoidon tilannetta valtakunnallisen Lastensuojelun lakimiespalvelun asiakaskuntien sosiaalityöntekijöiltä, kun tapasin heitä esimerkiksi oikeudenkäyntien yhteydessä. Kyselin ja keskustelin lastensuojelun perhehoidosta lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kanssa myös pitämieni koulutusten tauoilla riippumatta koulutuksen teemasta. Kiinnostukseni muuttui epäuskon kautta hämmennykseksi. Lastensuojelun perhehoito toimi – ja toimii – omilla säännöillään. Sama ilmeni – ja ilmenee – myös lastensuojelun asiakaskertomuksen kirjauksista ja muista dokumenteista, joita työkseni luen avustaessani kuntia hallintotuomioistuimissa.

Elämällä on ollut taipumus ohjata minua oikeisiin paikkoihin oikeaan aikaan. Useamman sattuman kautta palasin takaisin järjestömaailmaan syksyllä 2017. SOS-Lapsikylässä olen saanut tutustua konkreettisesti lastensuojelun perhehoidon palveluntuottajan rooliin ”kolmikannassa”, johon sen lisäksi kuuluvat kunta ja yksittäisen lapsen perhehoitaja. Tällöin minulle selvisi, että lastensuojelun perhehoidon palveluntuottajan tehtäviä ja asemaa ei ole lailla riittävän täsmällisesti säädelty. Tämä on käytännössä johtanut muun muassa siihen, että lastensuojelun perhehoidon palveluntuottajan ja lastensuojeluviranomaisen tehtävien jakautumisessa on epäselvyyttä. SOS-

Lapsikylässä sain toisenkin uuden näkökulman lastensuojelun perhehoitoon. Nimittäin lastensuojelun perhehoitajan näkökulman.

Aiemmin olen tarkastellut lastensuojelun perhehoitoa lähes yksinomaan julkista valtaa edustavan lastensuojeluviranomaisen näkökulmasta, joskin olen käynyt kouluttamassa myös lastensuojelun perhehoitajia. Siksi koko ”kolmikannan” avautuminen on lyhyestä tarkastelujaksosta huolimatta lisännyt ymmärrystäni lastensuojelun perhehoidon kokonaisuudesta ja sen problemaattisuudesta lainsäädännön näkökulmasta.

Ymmärrän nyt jossain määrin paremmin, miksi oikeudellinen ulottuvuus ja lainsäädäntö on lähestulkoon kokonaan unohtettu, tai haluttu unohtaa, perhehoitajien ennakkovalmennuksessa ja lastensuojelun perhehoitoa toteutettaessa. Asetelma on hankala, koska julkista hallintotehtävää toteutetaan perheessä, jonka jäsenten yksityisyys ja perhe-elämä on perus- ja ihmisoikeutena suojattu. Liikutaan erittäin herkällä yksityiselämän ydinalueella. Julkisen hallintotehtävän antaminen yksityiselle henkilölle ei saa kuitenkaan vaarantaa lapsen perus- ja ihmisoikeuksia, joihin kuuluu muun muassa yksityisyyden ja perhe-elämän suoja. Perus- ja ihmisoikeuksien välille syntyy lastensuojelun perhehoidossa jännite, eikä kaikkia voida toteuttaa täysimääräisesti. Lainsäädäntö suojelee kuitenkin ennen kaikkea heikommassa asemassa olevaa perhehoitoon sijoitettua lasta. Lastensuojelun perhehoitajan kotirauhan, yksityisyyden ja perhe-elämän suoja kaventuu väistämättä, kun hän hoitaa julkista hallintotehtävää viranomaisen antaman toimeksiannon perusteella.

Yksittäisen lastensuojelun perhehoitajan tieto ja kokemus lastensuojelusta perustuu perhehoitajien ennakkovalmennusta ja täydennyskoulutusta lukuun ottamatta pääsääntöisesti hänen kotiinsa sijoitetun lapsen asiaan. Yksittäisen perhehoitajan tieto sijoitetun lapsen hoidosta, kasvatuksesta ja kohtelusta perustuu taas siihen, miten hän itse toimii. Näkökulma lastensuojeluun ja perhehoitoon sijoitetujen lasten asemaan ja kohteluun on tällöin erittäin kapea ja subjektiivinen. Näkemyksiä värittää ymmärrettävästi enemmän tunne kuin tieto. Toimintaa ohjaa lastensuojelun perhehoitajan henkilökohtainen ja kapea-alainen käsitys lapsen edusta. Lainsäädännön merkitystä lapsen erityisen suojelun välineenä ei nähdä.

Perhehoitajien pakollisen ennakkovalmennuksen tarkoituksena on antaa perhehoitajalle riittävät valmiudet hoitaa lastensuojelun perhehoitajana julkista hallintotehtävää, jonka sisältönä on sijoitetun lapsen hoito ja kasvatusta. Valitettavasti lastensuojelun perhehoitajien ennakkovalmennus on ollut – ja on yhä – puutteellinen lainsäädännön ja sijoitetun lapsen aseman ja oikeuksien osalta. Täydennyskoulutusten suosituin aihe ei myöskään ole lainsäädäntö. Kuitenkin myös lastensuojelun perhehoitajien oikeusturva edellyttää, että he saavat asianmukaista tietoa julkisen hallintotehtävän hoitamiseen liittyvistä ja sitä ohjaavista oikeudellisista seikoista ennen kuin ryhtyvät tehtävään. Lainsäädännön asettamien reunaehtojen avaaminen ja oikean tiedon antaminen jo ennakkovalmennuksessa on tärkeää siksi, ettei kukaan ota julkista hallintotehtävää vastaan väärin odotuksin.

Lähestymiskulmani lastensuojelun perhehoitoon on ollut lakimiehelle tyypilliseen tapaan ongelmakeskeinen. Silloin, kun kaikki menee hyvin, kukaan ei kaipaa lakimiestä. Kahdenkymmen vuoden kokemuksella lastensuojelusta toki tiedän, että lastensuojelun perhehoito on parhainta, mitä sijoitetulle lapselle voi tapahtua, kun kaikki osat loksahavat paikalleen. Tiedossani on kuitenkin aivan liian monta tilannetta, jolloin kaikki osat eivät ole loksahaneet paikalleen ja tilanne perhehoidossa on kääntynyt sijoitetulle lapselle vahingolliseksi. Lastensuojeluasioita hoitaessani olen havainnut tilanteita, joissa sijoitetun lapsen kohtelu perhehoidossa on ollut lasta nöyryyttävää ja alistavaa taikka lapsen kasvatusta on ollut hänen tarpeisiinsa nähden liian ankaraa tai sijoitettua lasta on kohdeltu toisin kuin perhehoitajan biologisia lapsia. Olen kohdannut myös tilanteita, jolloin lapsen kasvuolosuhteet ja huolenpidon puutteet perhehoitajan luona ovat uhanneet vakavasti vaarantaa lapsen kehitystä ja terveyttä. Laitoshuoltoon verrattuna erityisenä ongelma-alueena lastensuojelun perhehoidossa on laaja-alaisesti lapsen yhteydenpito-oikeuden toteuttaminen siten, että lapsen yhteys vanhempiin ja muihin lapselle läheisiin henkilöihin säilyy ja kehittyy sijaishuollosta huolimatta.

Sijaishuoltoon sijoitetut lapset ovat monella tapaa heikommassa asemassa muuhun lapsiväestöön nähden. Perhehoitoon sijoitettu lapsi on aina alisteisessa asemassa suhteessa perhehoitajaan, eikä välttämättä uskalla edes kertoa kohtelustaan ja kokemuksistaan kenellekään. Lastensuojelun perhehoidon julkinen valvonta on taas lähes yksinomaan

lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän vastuulla. Näen perus- ja ihmisoikeuksien sekä lainsäädännön merkityksen korostamisen lastensuojelun perhehoitoa toteutettaessa myös valvonnan välineenä. Sijaishuoltoon sijoitetun lapsen oikeus erityiseen suojeluun sijaishuollon aikana kattaa ehdottomasti myös lapsen perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen turvaamisen.

Julkista hallintotehtävää jo hoitavien lastensuojelun perhehoitajien kouluttaminen on palauttanut minut ajatuksissa aikaan, jolloin vielä koulutin laitosten hoito- ja kasvatushenkilöstöä. Muutosvastarinta on melkoista. Onneksi kuitenkin joukossa on myös heitä, jotka ottavat viestini ilolla vastaan. Vastuu siitä, että tulevat lastensuojelun perhehoitajat saavat riittävästi tietoa julkisen hallintotehtävän hoitamiseen liittyvistä ja sitä ohjaavista oikeudellisista seikoista sekä lainsäädännön asettamista reunaehdoista, on lastensuojeluviranomaisella ja perhehoitajia valmentavilla tahoilla.

Sen lisäksi, että elämällä on ollut taipumus ohjata minua oikeisiin paikkoihin oikeaan aikaan, sillä on ollut taipumus tuoda elämäni myös oikeita ihmisiä oikealla hetkellä. Suurin kiitos kuuluu tämänkin kirjan osalta OTT Virve-Maria Toivoselle. Virven ohjeiden ja neuvonjen avulla sain jäsenettyä tekstin luettavaan muotoon. Virven luottamus siihen, että osaan ja pystyn, kannusti eteenpäin. Ralph Waldo Emersonin sanoja lainaten: ”Tärkeintä elämässä on löytää joku, joka saa meidät tekemään sen mitä osaamme”. Kiitos Virve! Kiitos kuuluu myös Lastensuojelun keskusliiton erityisasiantuntija Kirsi Pollarille tekstiä jalostavista ja sisältöä syventävistä kommenteista ja huomioista. Kiitän OTK Kati Saastamoista tekstiä tarkentavista kommenteista. Onnekseni asiantuntevat kollegani ovat myös ystäviäni. Lastensuojelulaista ei voi kirjoittaa ilman lastensuojelun sosiaalityön osaamista ja asiantuntemusta. Haluan siksi kiittää Lastensuojelun keskusliiton toiminnanjohtajaa Hanna Heinosta ja SOS-Lapsikylän kehittämispäällikkö Johanna Hedmania siitä, että he antoivat oman osaamisensa ja asiantuntemuksensa käyttööni.

Kiitos myös kuvataiteilijaystävälleni Mari Terkomaalle siitä, että tässäkin kirjassani on kaunein koskaan näkemäni kansikuva. Kiitos kuuluu edelleen myös ystävälleni Eetu Alvikille, jota ilman tätäkään kirjaa ei olisi syntynyt.

Lopuksi kiitän kustannustoimittajaani OTK Katja Kolulaa yhteistyöstä ja asiantuntevasta avusta.

Ensimmäinen sana, joka tuli mieleeni, kun aloin kirjoittaa esipuhetta, oli – vihdoinkin. Vaikka olen halunnut kirjoittaa jo vuosia lastensuojelun perhehoidosta, kirjan kansien väliin saattaminen on ollut esikoiskirjaan verrattuna pitkä, uuvuttava ja ajoittain tuskastuttava prosessi. Mutta lopussa seisoo kiitos. Vihdoinkin. Olen helpottunut ja kiitollinen.

Omistan tämän kirjan aivan liian aikaisin keskuudestamme poistuneelle OTT Eeva Valjakalle. Eeva oli asialleen omistautunut, asiantunteva ja arvostettu kollega lastensuojeluun ja lasten oikeuksiin erikoistuneiden lakimiesten joukossa. Jäimme kaipaamaan Eevan lämmintä läsnäoloa ja asiantuntemusta.

Helsingissä, 26.11.2018

Mirjam Araneva
VT, lakimies

Sisällys

ESIPUHE	V
LYHENTEET	XXV
I LASTENSUOJELUN PERHEHOITO – JULKINEN HALLINTOTEHTÄVÄ	1
JOHDANTO	1
1 Julkisen hallintotehtävän antaminen yksityiselle henkilölle	9
1.1 Julkisen hallintotehtävän hoitamiseen liittyvät perustuslailliset vaatimukset	9
1.2 Merkittävä julkisen vallan käyttö viranomais-tehtävänä	13
1.3 Toimeksiantosopimuksen luonne ja julkiseen hallintotehtävään liittyvä vahingonkorvaus- ja rikosvastuu	14
1.4 Julkista hallintotehtävää hoitavan henkilön koulutus, asiantuntemus ja julkinen valvonta ..	16
II LASTENSUOJELUN KESKEISET PERIAATTEET JA LAPSI- JA PERHEKOHTAISEN LASTENSUOJELUN TOIMINTAMUODOT ..	19
1 Perus- ja ihmisoikeudet lastensuojelun ytimessä	19
1.1 Perus- ja ihmisoikeuksien normiperusta lastensuojelussa	19
1.2 Perus- ja ihmisoikeuksien rajoittaminen	22

2	Perusoikeussäännökset lastensuojelussa	24
3	Kansainvälisten ihmisoikeussopimusten määräykset lastensuojelussa	28
3.1	YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus ja lapsen vaihtoehtoiseen hoidon järjestämiseen liittyvät ohjeet	28
3.2	Lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteet tulkintaohjeina lastensuojelussa	30
3.2.1	Syrjinnän kieltö ja lapsen oikeus elämään ja kehitykseen	30
3.2.2	Lapsen etu ja sen huomioon ottaminen.	32
3.2.3	Lapsen oikeus osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin	34
3.3	Lapsen oikeus erityiseen suojeluun.	37
3.4	Lapsen luonnollinen kasvuympäristö, oikeus vanhempiinsa ja perhe-elämään.	39
3.5	Lapsen erottaminen vanhemmastaan ja vaihtoehtoisen hoidon järjestäminen	41
3.6	Lapsen oikeus säilyttää yhteys vanhempiinsa ja sukulaisiin	43
3.7	Sijaishuollon valvonta ja laillisten edellytysten säännöllinen tarkastaminen	45
3.8	Euroopan ihmisoikeussopimus	46
4	Keskeiset periaatteet lastensuojelun sosiaalityön ja toimenpiteiden ohjenuorana	48
4.1	Lapsen suotuisan kehityksen edistäminen	49
4.2	Lapsen kehityksestä ja hyvinvoinnista vastuussa olevan henkilön tukeminen lapsen kasvatustehtävässä	51
4.3	Lapsen ja perheen ongelmien ehkäisy ja varhainen puuttuminen	52
4.4	Lapsen edun ensisijaisuus lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa	54

4.5	Hienovaraisuuden vaatimus lastensuojelussa . . .	57
4.6	Avohuollon tukitoimenpiteiden ensisijaisuus ja lapsen edun kannalta tarpeellinen sijaishuolto	60
4.7	Perheen jälleenyhdistämisen tavoitteen huomioon ottaminen.	62
5	Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu	65
5.1	Lastensuojelulain tarkoitus ja lastensuojelun asiakkuus	65
5.2	Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun toteuttaminen	67
5.2.1	Asiakassuunnitelma	68
5.2.2	Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun toimintamuodot.	71
5.3	Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä	74
5.3.1	Lapsen asioista vastaavan sosiaali- työntekijän yleiset tehtävät ja vastuut . .	74
5.3.2	Lapsen asioista vastaavan sosiaali- työntekijän tehtävät ja vastuut sijais- huollon aikana	76
5.3.3	Perhehoitolain mukainen perhe- hoitajan vastuutyöntekijä	82
6	Lapsen läheisverkoston kartoitus	84
6.1	Lastensuojeluviranomaisen menettelyä ohjaavat säännökset	84
6.2	Lapsen oheis- tai sijaishuoltajan asema.	88
6.3	Lapsen oikeus riittäviin tukitoimiin	90
6.4	Lapsen sijoittaminen läheisverkostoon lastensuojelun toimenpiteenä.	92
7	Sijoitus avohuollon tukitoimenpiteenä	94
7.1	Tuen tarvetta arvioiva tai kuntouttava toimenpide	94
7.2	Lapsen sijoittaminen perhehoitoon yhdessä perheensä kanssa	96

7.3	Lapsen sijoittaminen perhehoitoon yksin avohuollon tukitoimenpiteenä	98
7.3.1	Yksin lapsen kohdistuvan avohuollon sijoituksen tarkoitus ja edellytykset	98
7.3.2	Lapsen tuen tarvetta arvioiva tai lasta kuntouttava avohuollon sijoitus	100
7.3.3	Yksin lapseen kohdistuvan avohuollon sijoituksen oikeusvaikutukset ja lapsen asema	102
8	Lapsen kiireellinen sijoitus	104
8.1	Lapsen kiireellisen sijoituksen edellytykset, tarkoitus ja voimassaolo	104
8.2	Asiaan osallisten mielipiteen selvittäminen	107
8.3	Lapsen sijaishuoltopaikan valinnassa huomioon otettavia seikkoja	108
8.4	Lapsen kiireellisen sijoituksen oikeusvaikutukset ja lapsen asema	111
9	Lapsen huostaanotto ja sijaishuoltoon sijoittaminen	113
9.1	Perus- ja ihmisoikeudet ja huostaanoton edellytykset	113
9.1.1	Huostaanoton syyperuste (vaarantamisedellytys) ja sen huomioon ottaminen lapsen sijaishuoltopaikkaa valittaessa	115
9.1.1.1	Yleistä vaarantamisedellytyksestä	115
9.1.1.2	Huostaanoton syyperusteet ja niiden yhteys lapsen sijaishuoltopaikan valintaan	117
9.1.2	Lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteisiin liittyvä huostaanoton edellytys	121
9.1.3	Lapsen etuun liittyvä huostaanoton edellytys	123

9.2	Hallintotuomioistuimen väliaikainen määräys lapsen olinpaikasta, hoidosta ja kasvatuksesta	125
-----	--	-----

III LAPSEN SIIJAISHUOLLON JÄRJESTÄMINEN JA PERHE-

HOITO	127
------------------------	-----

1 Sijaishuolto ja sijaishuoltopaikan valintaa ohjaava sääntely . . . . .

1.1	Sijaishuollon määritelmä	127
1.2	Lastensuojelun perhehoidon kanssa rinnakkaiset sijaishuollon järjestämistavat	130
1.2.1	Lastensuojelun laitoshuolto	130
1.2.2	Muu lapsen tarpeiden mukainen tapa järjestää sijaishuolto	131
1.2.3	Lapsen väliaikainen sijoittaminen vanhempansa tai muun huoltajan luokse.	132
1.3	Sijaishuollon järjestämistavan valinta	135
1.3.1	Perhehoidon ja laitoshuollon lapsen edun mukaisuuden vertaileva arviointi	135
1.3.2	Lyhytaikainen perhehoito lapsen sijaishuoltoa järjestettäessä	138
1.3.3	Huostaanoton syyt ja lapsen tarpeet sijaishuollon järjestämistavan valinnassa	139
1.3.4	Muut sijaishuollon järjestämistavan valinnassa huomioon otettavat seikat	141
1.3.5	Lapsen ja muiden asianosaisten näkemysten selvittäminen ja huomioon ottaminen	143
1.4	Vaihtoehtoisten perhekotien lapsen edun mukaisuuden ja sopivuuden arviointi.	145

2	Lastensuojelun perhehoito ja perhehoitolaki	147
2.1	Perhehoidon sääntely substanssilaililla	147
2.1.1	Perhehoitajalaki perhehoitoa ja perhehoitajan asemaa säätelevänä lakina	147
2.1.2	Perhehoitolaki ja sen kehittämistarpeet	149
2.1.2.1	Perus- ja ihmisoikeuksien ja lapsinäkökulman huomioon ottaminen	149
2.1.2.2	Lastensuojelun perhehoidon palveluntuottajaa koskevan sääntelyn tarkentaminen	153
2.2	Perhehoitolain säännökset lastensuojelun perhehoidossa	156
2.2.1	Lapsen hoidon ja huolenpidon järjestäminen yksityiskodissa	156
2.2.2	Toimeksiantosopimus julkisen hallintotehtävän hoitamisesta ja sosiaalihuollon asiakkaan oikeudet	158
2.2.3	Perhekodin olosuhteet sijaishuolto- paikan sopivuuden arvioinnissa	162
2.2.4	Perhehoitajien kelpoisuus ja hoidettavien lukumäärä	164
2.2.5	Lastensuojelun perhehoitoa koskevan toimeksiantosopimuksen sisällöstä	168
2.2.5.1	Lastensuojelun perhehoidon palkkio, korvaukset ja lapsen käyttövarat	170
2.2.5.2	Perhehoitolain mukainen tuki lastensuojelun perhehoitajille	174
2.2.6	Muun lainsäädännön nojalla järjestettävä tuki perhehoitajalle	177

3	Lastensuojelun perhehoitajan tehtävät ja lasta koskeva tieto	180
3.1	Lapsen tosiasiallinen huolto perhehoitajan tehtävänä	180
3.2	Tavanomainen kotikasvatus perhehoitajan tehtävänä	186
3.3	Asiakassuunnitelmassa tai muutoin sovitut tehtävät ja lapsen välitön terveydenhuolto	190
3.4	Perhehoitajan hoito- ja kasvatustehtävän kannalta välttämätön lasta koskeva tieto	191
4	Perhehoitajan salassapitovelvollisuus	194
4.1	Yksityiselämän suoja ja salassapitovelvoite	194
4.2	Asiakirjasalaisuus	198
4.3	Vaitiolovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto	199
4.4	Rangaistus salassapitovelvoitteen rikkomisesta	201
5	Sosiaalihuollon asiakkaan oikeus saada hyvää sosiaalihuoltoa ja hyvää kohtelua	202
5.1	Sosiaalihuollon asiakaslain 4 § perhehoidossa .	202
5.2	Muistutusmenettely	203
IV	VANHEMMAN, HUOLTAJAN JA LAPSEN ASEMA	
	LASTENSUOJELUSSA	205
1	Vanhemman tai muun lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavan henkilön oikeudellinen asema	205
1.1	Vanhemmuuden käsite ja lapsen oikeus vanhempansa	205
1.2	Lastensuojeluviranomaisen yhteistoimintavelvoite ja vanhemman tai muun lapsen huolenpidosta vastaavan henkilön asiaan osallisuus	207
2	Lapsen huoltajuus	210
2.1	Lapsen huoltaja tai huoltajat	210
2.2	Lapsen tosiasiallinen huolto	213
2.3	Lapsen oikeudellinen huolto	214

2.4	Huoltajien yhteistoimintavelvollisuus ja -oikeus	216
2.4.1	Huoltajien yhteinen vastuu ja oikeus päättää lapsen asioista	216
2.4.2	Huoltajien yhteistoimintavelvoitteesta poikkeaminen	217
3	Huostaanotetun lapsen oikeudellinen huolto	220
3.1	Sosiaalihuollosta vastaava toimielin julkinena huoltajana	220
3.1.1	Huostaanotetun lapsen oikeudellisen huollon tarkoitus ja laajuus	220
3.1.2	Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen oikeus päättää lapsen olinpaikasta	223
3.1.3	Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen oikeus päättää lapsen hoidosta ja ihmissuhteista sijaishuollon aikana .	225
3.1.4	Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen oikeus päättää lapsen terveydenhuollosta ja opetuksesta	227
3.1.4.1	Huostaanotetun lapsen terveydenhuollosta päättäminen	227
3.1.4.2	Huostaanotetun lapsen opetuksesta päättäminen	231
3.1.5	Lapsen oikeudelliseen huoltoon ja yhteydenpito-oikeuteen liittyvä yhteistoimintavelvoite ja lapsen edun ensisijaisuus	233
3.1.5.1	Yhteistoiminta lapsen oikeudellista huoltoa ja yhteydenpitoa koskevissa asioissa	233
3.1.5.2	Tiedottaminen lapsen oikeudelliseen huoltoon liittyvistä ratkaisuista	236

3.1.5.3	Lapsen edun ensisijaisuus lapsen oikeudelliseen huoltoon ja yhteydenpito-oikeuden toteuttamiseen liittyvässä harkinnassa	239
3.2	Huostaanotetun lapsen huoltajan asema ja päätäntävalta sijaishuollon aikana	240
3.2.1	Huoltajan oikeus edustaa lasta ja käyttää lapsen puhevaltaa sekä huoltajan oikeus tietoon	240
3.2.2	Edunvalvojan määrääminen lapselle lastensuojeluasiassa	242
3.2.3	Lapsen taloudellinen edunvalvonta ja lapsen oikeus määrätä omasta varallisuudestaan	244
3.2.4	Huoltajan oikeus päättää lapsen uskontokunnasta ja lapsen uskonnonvapaus	245
3.2.4.1	Huoltajan oikeus päättää lapsen uskontokunnasta ja uskonnollisesta kasvatuksesta	245
3.2.4.2	Lapsen oikeus ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen	248
3.2.5	Huoltajan oikeus päättää lapsen kansalaisuudesta, nimestä ja lapsen määräämisoikeus	250
4	Lapsen osallisuus ja vaikuttamismahdollisuus lastensuojelussa	251
4.1	Lapsen osallisuus ja vaikuttamismahdollisuus perus- ja ihmisoikeutena	251
4.2	Lapsen mielipiteen selvittämistä ja huomioon ottamista koskeva sääntely lastensuojelussa	253
4.3	Velvoite tavata lapsi henkilökohtaisesti ja sijaishuollossa olevan lapsen oikeus tietoon	256

V	HUOSTAANOTETUN LAPSEN TOSIASIALLINEN HUOLTO, OIKEUS IHMISSUHTEISIIN JA YHTEYDENPITOON.	261
1	Huostaanotetun lapsen tosiasiallinen huolto	261
2	Sijaishuollossa olevan lapsen yhteydenpito-oikeus . . .	263
2.1	Sijaishuollossa olevan lapsen oikeus säilyttää ihmissuhteet ja yhteydenpito-oikeus	263
2.2	Viranomaisen velvollisuus edistää ja tukea yhteydenpitoa	267
2.3	Perhehoitajan velvollisuus edistää ja tukea lapsen yhteydenpitoa	269
3	Lapsen yhteydenpito-oikeuden laadun ja laajuuden määrittely	271
3.1	Lapsen edun lapsikohtainen arviointi ja lapsen yksilöllisen tilanteen huomioon ottaminen	271
3.2	Lapsen oikeus erityiseen suojeluun ja perheen jälleenyhdistämisen tavoite	275
3.3	Lapsen mielipiteen selvittäminen ja sen huomioon ottaminen yhteydenpito-oikeutta koskevassa asiassa	277
3.4	Perhehoitajan hoito- ja kasvatustehtävän sujuvuus	280
3.5	Yhteydenpidosta sopiminen asiakas-suunnitelmassa tai muutoin	281
4	Lapsen yhteydenpito-oikeuden rajoittaminen valitus-kelpoisella hallintopäätöksellä.	283
4.1	Lapsen yhteydenpito-oikeuden rajoittamisen edellytykset	283
4.1.1	Yhteydenpidon rajoittaminen lapsen sijaishuollon tarkoituksen ja tosiasiallisen huollon turvaamiseksi. . .	290
4.1.2	Yhteydenpidon rajoittaminen lapsen hengen, terveyden, kehityksen tai turvallisuuden turvaamiseksi.	292
4.1.3	Yhteydenpidon rajoittaminen muiden henkilöiden turvallisuuden vuoksi . . .	298

4.1.4	Yhteydenpidon rajoittaminen lapsen mielipiteen perusteella	299
4.1.5	Yhteydenpidon rajoittamisen tavat . . .	300
VI	SIJASHUOLTOPAIKAN MUUTTAMINEN, HUOSTASSAPIDON LOPETTAMINEN JA JÄLKIHUOLTO	305
1	Lapsen sijaishuoltopaikan sopivuuden ja lapselle annetun hoidon seuranta ja arviointi	305
1.1	Lapsen edun jatkuva arviointi sijaishuollossa . .	305
1.2	Sijaishuollossa annetun hoidon ja kasvatuksen sopivuus huostaanoton syihin ja lapsen tarpeisiin	307
1.3	Sijaishuoltopaikan muuttamista koskeva päätös	310
2	Huostassapidon lopettaminen	313
2.1	Huostassapidon kesto ja lakkaaminen	313
2.2	Huostaanoton ja sijaishuollon lastensuojelulain 40 §:n mukaisen tarpeen lakkaaminen . .	315
2.2.1	Huostaanoton syyperusteen arviointi .	315
2.2.2	Huostaanoton avohuoltoon liittyvän edellytyksen olemassaolon arviointi . .	317
2.2.3	Arvio toimenpiteen lapsen edun mukaisuudesta	318
2.2.4	Huostassapidon lopettamista koskevan päätöksen täytäntöönpanosta	319
2.3	Lapsen etu sijaishuollon jatkamisen perusteena	321
2.3.1	Lapsen edun arviointi huostassapidon lopettamista koskevassa asiassa	321
2.3.2	Sijaishuollon kesto	322
2.3.3	Kiintymyssuhteen, yhteydenpidon ja lapsen mielipiteen vaikutus lapsen edun arviointiin	326

3	Perhehoitajan asema lapsen huostassapidon lopettamista tai sijaishuoltopaikan muuttamista koskevassa asiassa	328
3.1	Asiaan osallisuuden käsite	328
3.2	Kuulemismenettely ja muutoksenhakuoikeus.	330
3.2.1	Kuulemisilmoitus	330
3.2.2	Asiaan osallisen kuuleminen	331
3.3	Asiaan osallisen kuulematta jättäminen lapsen huostaanottoa tai sijaishuoltoa koskevassa asiassa	333
3.4	Asiaan osallisen oikeus hakea muutosta	335
3.4.1	Päätöksen todisteellinen tiedoksianto	335
3.4.2	Muutoksenhaku	337
4	Jälkihuolto	338
4.1	Lapsen tai nuoren oikeus jälkihuoltoon	338
4.2	Lapsen tai nuoren jälkihuolto-oikeuden päättyminen.	341
VII	PERHEHOIDON VALVONTA	343
1	Sijaishuollon valvonta	343
1.1	Lastensuojelulain sijaishuollon valvontaa koskeva sääntely.	343
1.1.1	Kunnan ilmoitukset sijoitettavasta lapsesta ja sijaishuollon valvonta	343
1.1.2	Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän velvoite valvoa lapsen etua	345
1.1.3	Lastensuojeluilmoitus perhehoitoon sijoitetusta lapsesta	346
2	Lapsen osallisuuden merkitys sijaishuollon valvonnassa.	347
2.1	Sijaishuollossa olevan lapsen oikeus erityiseen suojeluun.	347
2.2	Sijaishuollossa olevan lapsen oikeus tarkistuttaa hoitonsa ja sijaishuollon edellytykset	348

2.3	Sijaishuollossa olevalle lapselle määrättävä edunvalvoja	350
3	Hallintokantelu tai muistutus julkista hallintotehtävää hoitavan henkilön menettelystä	352
4	Perhehoitolain valvontaa koskeva sääntely	354
5	Perhehoitajan rikostaustan selvittäminen	356
	LÄHDELUETTELO	359
	ASIAHAKEMISTO	363